

SPRÁVY A POSUDKY

Nová česká hydronymická publikácia

[KOVÁŘOVÁ, Kristýna: Hydronymie povodí Ostravice (jména řek, potoků, rybníků a studánek). Ostrava: Pavel Mervart – Ostravská univerzita 2021. 284 s. ISBN 978-80-7465-511-1, 978-80-7599-302-1.]

Parciálna onymická oblasť hydronymia patrí v posledných desaťročiach k atraktívnym a komplexne skúmaným najmä v lingvistických kruhoch. Na Slovensku dosiaľ vyšlo viacero hydronymických publikácií, mnohé ďalšie sú rozpracované a projekt Hydronymia Slovaciae nadobúda komplexnú povahu. V roku 2021 vyšiel český hydronomastikon *Hydronymie povodí Ostravice (jména řek, potoků, rybníků a studánek)* od Kristýny Kovářovej. Ide o úvodnú prácu, nadväzujúcu na čiastkové výskumy českých, moravských a sliezskych onomastikov, predovšetkým zo začiatku 20. storočia (práce V. Šmilauera /1932/, A. Profousa /1949, 1951, 1954, 1957, 1960/ a iných). V 60. rokoch 20. storočia M. Frydriich (1964) prezentoval myšlienku Hydronymie Bohemiae, no zamýšľaný projekt napriek viacerým čiastkovým štúdiám nebol systematicky realizovaný. Monograficky v rámci hydronymie vyšli v nemeckom jazyku diela Z. Jiskru *Die Miesa. Hydronomische Wanderungen durch das Stromgebiet eines westböhmisches Flusses* (1997), *Die Tepl mit allen Gewässern in ihrem Stromgebiet* (2001), *Die Gewässernamen an der alten Sprachgrenze – Třemošná oder Schwanenbach* (2003) a *Die Gewässernamen am Unterlauf des Flusses Radbusa* (2004). V ostatnom období sa hydronymii venovali najmä záverečné absolventské práce, napr. *Hydronyma na Stříbrsku* (Hodonická, 2012), *Hydronymie Ostravska* (Slepička, 2014), *Hydronymie povodí horního toku Lužnice* (Havrdá, 2018). Práca K. Kovářovej prezentuje komplexne spracované povodie rieky Ostravice pretekajúcej Moravskosliezskym krajom. Autorka vychádza z metodiky Hydronymie Europaea, čím zabezpečuje systematickosť a konzistentnosť hydronomastických prác aj v českom priestore. Zároveň však do publikácie vnáša autorské špecifiká.

Kniha sa klasicky člení na dve časti: teoretické východiská a heslovú časť. Teoretická báza tvorí rámcové časti monografie, tak súčasť úvodných, ako aj záverečných kapitol. Úvodné kapitoly sú zamerané na jednotné spracovanie hydroným v celoeurópskom priestore, charakteristiku krajiny v povodí Ostravice, historický a etnický vývoj osídľovania v skúmanom povodí, zásady spracovania hesiel a historicko-geografický exkurz hydrografickej situácie (pri hydrografickom členení povodia sa autorka nepridŕža úzu spracúvania tokov od ústia po prameň, ale postupuje rovnako ako J. Hladký /2004/ od prameňa k ústiu). Uvedené dopĺňa lexikálno-sémantický aspekt hydroným s kvantitatívnym vyjadrením motivačných faktorov prítomných pri nominácii vodných objektov. V záverečnej časti sa nachádza terminologický slovník s výkladom základných lingvistických a onomastických termínov (napr. agronymum, toponymum, etymológia, transonymizácia a i.), čím sa autorka približuje aj laickej verejnosti. Podobný slovník sa v slovenských monografiách o hydronymii nenachádza, rovnako ako obrazový materiál s ilustračnou funkciou (fotografie, mapy). K. Kovářová týmito „drobnými inováciami“ priblížila názvoslovie vodných objektov širšej čitateľskej verejnosti a azda aj do istej miery atraktívna a spropagovala problematiku hydronymie v Českej republike. Teoretické kapitoly sú síce rozsahom skromné, no ponúkajú dostatočný priestor na utvorenie základnej predstavy o skúmanom území. Zároveň môžu slúžiť ako podklad pri spracúvaní iných povodí.

Druhú, nosnú časť monografie tvorí heslár, ktorý autorka spracovala ako jeden celok. Nevyužíva členenie vodných objektov na dve časti: vodné toky a vodné plochy, príp. pramene, ako je zaužívané v slovenských publikáciách. Napriek tomu však pomerne dôsledne zachováva všeobecne prijatú metodiku spracovania hesiel v rámci projektu *Hydronymia Europaea/Sloviae*¹. Odlišnosti sa okrem uvedeného radenia tokov vyskytujú skôr v grafickej stránke heslára ako v obsahovej. Tak napríklad na uvedenie etymológie hydronyma sa namiesto zaužívaného výrazu *Etym.*: využil symbol ? oddelený medzerou. Na ilustráciu uvedieme komparáciu s heslárom *Hydronymie Moravy* (Závodný, 2012, s. 199):

---

¹ Projekt *Hydronymia Europaea* sa utlmil, nerealizuje sa, projekt *Hydronymia Sloviae* je výsledkom pretrvávajúcich aktivít slovenských onomastikov.

†***Mřtva Rudava** (1) 0,7 km; zaniknutý kanál...

.....

Etym.: Názov *Mřtva Rudava motivovala charakteristika vodného objektu...

(Kovářová, 2021, s. 36):

Bahno (1) l. Morávka; 3,5 km; pramení v k. ú. Raškovice...

.....

?

Název bahno motivovalo bahnité dno nebo okolní půda a vznikl toponymizací apel. bahno.

Hoci je možné vnímať túto nuansu ako kozmetickú záležitosť, znak otáznika heslo vizuálne rozbil, oddelil etymologickú časť a evokuje ju čitateľovi ako problematické miesto. Oddelenie etymologickej časti od encyklopedicko-informačnej zložky celý text zneprehľadňuje. Heslár je bohatý na doklady, ktoré autorka čerpá predovšetkým z kartografických materiálov, monografií dotknutých obcí, urbárov či historických listín. Zmienku o terénnom výskume živých mien sme v monografii nezaznamenali, no považujeme ho za nevyhnutný (sme totiž svedkami pomerne rýchleho zániku živých mien). Azda množstvo zozbieraných hydroným (celkovo 575 názvov) a nedostatok času na terénny výskum spôsobili, že K. Kovářová v monografii prezentovala iba doklady získané štúdiom písomných prameňov.

Mnohé z hydroným, ktoré autorka zachytila, sú totožné so slovenskými vodnými názvami, napr. *Bystrý potok*, *Mlýnský náhon*, *Černý potok*, *Bahno* atď. a z komparačného hľadiska možno na nich sledovať najmä hláskoslovnú štruktúru hydroným v celoslovenskom priestore. Pri interlingválnom komparačnom prístupe je však nevyhnutné zohľadňovať aj etymologický aspekt, ktorý v aktuálnej monografii považujeme za nedostatočne spracovaný. Autorka pri výkladoch zostáva na povrchu, bližšie neskúma motivačné činitele, napr. pri hydronyme *Borsučí* (Kovářová, 2021, s. 41) uvádza motiváciu lokalizáciou v rovnomennej osade, no absentuje vyjadrenie primárneho motivačného faktoru – výskyt jazveca v danej lokalite. Pozornosti neuniknú hydroným, ktoré nemajú (dosiaľ) v slovenskej hydronymii pendanty, napr. *Frydecký potok*, *Hutířov*, *Kolanka*, *Křibec*, *Pežgovský potok* a i. Zaujímavý výklad nachádzame pri hydronyme *Grabinský potok* (ibid., s. 57), ktoré autorka odvodzuje

od psl. apel. *grabъ (sl. *hrab*) alebo z osobného mena Grabinský. V slovenskej hydronymii pri výklade etymónu *grab* vychádzame predovšetkým z nem. apel. *die Grube* (sl. jama), napr. *Grobský kanál* (Beláková, 2014).

Pri etymologickej analýze hydroným K. Kovářová nezaraďuje do výkladu inojazyčné názvy, napr. pri toku *Ciroš* (2021, s. 45) rekonštruuje variant *Klein Lutzny* do podoby *Malý Lučný a názov analyzuje takto: „*Varianty *Malý Lučný a *Malý Lučný potok motivovala lokalizace toku a vznikly z PJ Malý Lučný (< adj. řlučný < stč. apel. lúka ... + adj. malý) + apel. potok*“ (ibid., s. 46). Podľa metodiky sa do etymológie zaraďuje aj nemecká podoba *Klein Lutzny*, t. j. výklad by mohol mať podobu: Názov *Malý Lučný vznikol rekonštrukciou dokladu *Klein Lutzny* (< nem. *klein* – čes. *malý*; adj. *lutzny* – ponemčená podoba čes. adj. *lučný*...). Autorka mohla rešpektovať štruktúru hesla, ktorá je v citovaných projektoch spracovania hydronymie metodologicky vymedzená a stabilná. Drobné nejasnosti sme zaregistrovali napríklad pri názve *řDolnosušský potok* (ibid., s. 53), ktorý je označený ako zaniknutý tok, no v etymológii K. Kovářová uvádza, že „*potok protéká obcí Dolní Suchá*“. Podobných miest tu nachádzame viacero, no ako je otvorený register hydroným a neustále sa dopĺňa, tak je v budúcnosti možné doplniť a revidovať aj *Hydronymiu povodia Ostravice*. Všetci autori hydronomastických publikácií sú si tohto faktu vedomí, ako aj toho, že v analýzach sa môžu vyskytnúť nejasnosti, príp. informácie, ktoré bude nutné v budúcnosti korigovať. Nechceme preto na tomto mieste poukazovať na nepodstatné nedostatky monografie, pretože práca K. Kovářovej nepochybne predstavuje významný krok v českej hydronomastike.

Mária Beláková
Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

LITERATÚRA

FRYDRICH, Miroslav. *Hydronymia Bohemiae*. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 5, s. 36 – 38. 1964.

HAVRDA, Michal: *Hydronymie povodí horního toku Lužnice*. České Budějovice. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta 2018.

HLADKÝ, Juraj: *Hydronymia povodia Nitry*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity 2004. 294 s.

HODONICKÁ, Veronika: Hydronyma na Stříbrsku. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta. Plzeň 2012.

JISKRA, Zdeněk: Die Miesas. Hydronomische Wanderungen durch das Stromgebiet eines westböhmisches Flusses. 1. vydanie. Trutnov: Moby Dick 1997.

JISKRA, Zdeněk: Die Tepl mit allen Gewässern in ihrem Stromgebiet. Trutnov 2001.

JISKRA, Zdeněk: Die Gewässernamen an der alten Sprachgrenze – Třemošná oder Schwanenbach, Trutnov: Erschienen 2003.

JISKRA, Zdeněk: Die Gewässernamen am Unterlauf des Flusses Radbusa, Trutnov 2004.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. II: Ch – L. Praha: ČSAV 1949.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. III: M – Ř. Praha: ČSAV 1951

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. I: A – H. Praha: ČSAV 1954.

PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. IV: S–Ž. Praha: ČSAV 1957.

PROFOUS, Antonín – ŠMILAUER, Vladimír – SVOBODA, Jan: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. V: Dodatky k dílu Antonína Profouse. Praha: ČSAV 1960.

SLEPIČKA, J.: Hydronymie Ostravska. Ostravská univerzita, Filozofická fakult. Ostrava 2014.

ŠMILAUER, Vladimír: Vodopis starého Slovenska. Praha – Bratislava: Nakladatelství společnosti Šafaříkovy 1932.

ZÁVODNÝ, Andrej: Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy. Trnava: Pedagogická fakulta TU 2012. 496 s.